

CHAPITRE XXVIII

RESUME DES TROIS TEMPS ET DE L'IMPERATIF

(Combinaisons des formes verbales (flexions) et des auxiliaires)

དུས་དང་སྐྱུལ་ཚིག་སྦྱོར་ཚུལ།

(*das dang skul tshig sbyor tshul*)

Comme on l'a vu précédemment, la majorité des verbes tibétains classiques ont des formes distinctes pour les trois temps et l'impératif. Cependant, lorsque le verbe apparaît dans la phrase (*même s'il possède les quatre formes*), on peut lui adjoindre divers auxiliaires qui eux aussi spécifient les temps. Lorsqu'un verbe ne possède pas toutes les flexions ou lorsqu'il est tout simplement invariable, il faut absolument ajouter l'auxiliaire, sinon il est impossible de connaître le temps (ou l'impératif). Il est donc important d'être attentif et de ne pas se tromper dans l'emploi des auxiliaires marquant les temps et l'impératif.

Lorsque les verbes possèdent les quatre formes, les auxiliaires sont superflus, la présence du préfixe, du suffixe ou de la voyelle suffit à marquer le temps ou l'impératif. La forme verbale seule suffit (gzugs 'gyur nyid kyis dus ston pa).¹

Exemples

- ལྟོའོ་ (lta 'o /) (je / tu / il / elle / nous / vous, / ils / elles) regarder
- བལྟོའོ་ (blta'o /) (je / tu / il / elle / nous / vous / ils / elles) regarder (ai / as / a / ons / ez / ont)
- བལྟོས་སོ་ (bltas so /) je / tu / il / elle / nous / vous / ils / elles) regarde + passé
- ལྟོས་ (ltos /) regarde / regardez / regardons
- སྐྱུལ་བོ་ བསྐྱུལ་བོ་ བསྐྱུལ་སོ་ བསྐྱུལ་སྐྱུལ་ (sgrub bo / bsgrub bo / bsgrubs so / sgrubs /) réaliser (prés. ; fut. ; pass. et imp.)
- འདྲིན་ནོ་ དྲང་ངོ་ དྲངས་སོ་ དྲོངས་ ('dren no / drang ngo / drangs so / drongs /) tirer, guider, compter (prés. ; fut. ; pass. et imp.)

(1) Depuis le XIème siècle, avec l'influence des traductions bouddhiques, les auxiliaires même s'ils sont superflus apparaissent fréquemment.

- །དེ་ནས་ངས་ཨ་མ་ལ་ཨ་མ་བདེན་ཏེ། །དེ་ཙམ་གྱི་སྐྱབ་པ་མ་བྱེད། །ངས་ཨ་མས་གང་འདོད་པའི་ལས་བྱའོ་
བྱས་པས། །ཨ་མ་ན་ཟེ།

(*De nas ngas a ma la a ma bden te / de tsam gyi sdug pa ma byed / ngas a mas gang 'dod pa'i las bya'o byas pas / a ma na re //*) (MN)

Ensuite je dis à ma mère : "Ama, c'est vrai, mais ne souffre pas autant. Je ferai tout ce que tu voudras". Ma mère dit...

- །སྤང་པོ་སྤྱེའུ་དང་བཅས་པ་སྤང་སའི་གཟིམ་རྩུང་ལ་མངོན་རྩུང་གིས་སློག་ལ་བོས་ཏེ་སྤང་སས་སྤང་པོ་ལ་གྲུ་
འདི་གསུངས་སོ།

(*sPrang po spre'u dang bcas pa sNang sa'i gzim chung la mngon chung gis skog la bos te sNang sas sprang po la glu 'di gsungs so //*) (NO)

Discrètement, *sNang-sa* appela le mendiant et son singe par l'arrière dans sa chambre et elle lui chanta cette chanson.

- །ཚེ་ཚེ་རབས་སུ་གཏམ་བཟོད་དུ་ཡོད་པའི་ཕྱི་ལ། །གཙོགས་ཀྱི་མདོ་རྩོ་རིངས་ལ་བྲིས་པའོ།

(*Tshe tshe rabs su gtam brjod du yod pa'i phyir / gtsigs kyi mdo rdo rings la bris pa'o //*) (TIITsD)

Afin que les paroles soient préservées de génération en génération, les termes de l'accord furent écrits sur (cette stèle).

A. COMBINAISONS INDIQUANT LE FUTUR

དུས་མ་འོང་པའི་སྐྱོར་ཚུལ། (*dus ma 'ong pa'i sbyor tshul*)

i. la forme futur sans auxiliaire (quand le verbe possède les quatre formes)

- བར་འོ། (*brnga'o*)   moissonnera   ● བསྐྱིག་གོ། (*bsgrig go*)   arrangera
- བཅང་ངོ། (*bcang ngo*)   tiendra   ● གདབ་བོ། (*gdab bo*)   plantera

(La particule finale n'est pas obligatoire)

ii. forme futur + PAR (BAR) + BYA /

- བསྐྱབ་པར་བྱ། (*bsgrub par bya*)   réalisera
- དྲང་པར་བྱ། (*drang par bya*)   tirera

iii. forme présent + PAR (BAR) + 'GYUR /

- སྐྱབ་པར་འགྱུར། (*sgrub par 'gyur*)   va réaliser
- འདྲོན་པར་འགྱུར། (*'dren par 'gyur*)   va tirer

iv. verbe indifférentiatif + PAR (BAR) + 'GYUR /

- འགྲུབ་པར་འགྱུར། (*'grub par 'gyur*)   va se réaliser
- དགའ་བར་འགྱུར། (*dga' bar 'gyur*)   va se réjouir

v. forme présent + PA (BA) + YIN /

- གཏོང་བ་ཡིན། (*gtong ba yin*)   enverra
- བྱེད་པ་ཡིན། (*byed pa yin*)   fera

vi. forme présent + *RGYU + YIN /*

- ལྷོག་རྒྱུ་ཡིན། (rgyag rgyu yin) doit faire, à faire, va faire
- འགོ་རྒྱུ་ཡིན། ('gro rgyu yin) doit aller, va aller, ira

vii. forme présent/ futur + *GI + YIN / RED / (moderne)*

- འགོ་གི་ཡིན། ('gro gi yin) j'irai
- ལྟ་གི་རེད། (lta gi red) regardera

Exemples

- །མཁས་པས་བྱ་བ་མ་ཡིན་པའི། །བྱ་བ་ཤེས་ཀྱང་མི་བྱའོ།
(*mKhas pas bya ba ma yin pa'i / bya ba shes kyang mi bya'o //*)

Le sage possède la connaissance des actions qui sont des non-actions (*c'est-à-dire, les actions négatives*) mais ne les fera pas.

- །སླ་མ་ཞལ་འཇུག་པ་ཞིག་མཛད་ནས། །ཁྱོད་ཀྱི་གདམ་དེ་རྣམས་ལ་བརྟགས་པར་བྱ་གསུངས།
(*Bla ma zhal 'dzum pa zhig mdzad nas / khyod kyi gtam de rnams la brtags par bya gsungs //*) (MN)

Le lama sourit et dit : "Je réfléchirai sur (lit. : j'examinerai) vos paroles."

- །མཁས་པའི་ཤེས་རབ་དང་ལྷན་ལ་གཡོ་སྐྱེ་ཞིག་ཡོད་ན་གཞན་གྱི་སློབ་དཔོན་དུ་མི་རུང་སྟེ། །མིས་བཀྱར་བར་འགྱུར་ཟོ། །གལ་ཏེ་ཤེས་པ་མེད་ཀྱང་གཡོ་སྐྱེ་ཡང་མེད་དེ་བྲང་ན། །གཞན་གྱི་དོན་བྱེད་མི་རྣམས་ཀྱང་བདག་གི་དོན་བྱེད་པར་འགྱུར་ཟོ།

(*mKhas pa'i shes rab dang ldan la g.yo sgyu zhig yod na gzhan gyi slob dpon du mi rung ste / mis bkur bar 'gyur ro / gal te shes pa med kyang g.yo sgyu yang med de drang na / gzhan gyi don byed mi nus kyang bdag gi don byed par 'gyur ro //*)(DDzL)

Si un homme érudit a un (côté) sournois, il ne convient pas qu'il assume l'enseignement, mais il sera (toujours) respecté. Si quelqu'un n'est pas instruit, mais intègre et honnête, il ne sera pas capable de se charger du bien-être des autres, mais il pourra (toujours) agir pour son propre bien.

- །ཚུལ་ཁྱིར་ཚུ་ཡིས་ཁྱིར་བལ། །འཇུག་ན་གཉིས་ཀ་བྱིང་བར་འགྱུར།
(*Chus khyer chu yis khyer ba la / 'jus na gnyis ka bying bar 'gyur //*) (ChShT)

Si quelqu'un emporté par le courant s'accroche à une autre personne emportée par les flots, les deux se noieront.

- །མི་ནད་ཕྱག་ནད་བྱུང་བའི་ཚེ་ཁྱབ་འདི་གོན་ནས་བྱོང་བྱིར་ལ་བསྐྱར་བ་བྱས་ན་ནད་ཐམས་ཅད་ཞི་བར་འགྱུར།

(*Mi nad phyug nad byung ba'i tshe khrab 'di gon nas grong khyer la bskor ba byas na nad thams cad zhi bar 'gyur //*) (GSM)

Au moment où les épidémies apparaissent chez les hommes ou les animaux, si tu fais le tour de la ville en portant cette cuirasse, toutes les maladies s'apaiseront.

- །ང་རང་ཡིད་འཕྲོག་འཚོལ་དུ་འགོ་བཡིན། །རེ་ཞིག་ཨ་མ་སྐྱུང་ལ་མ་མཛད་ཅིག།
(*Nga rang Yid 'phrog 'tshol du 'gro ba yin / re zhig a ma sku ngal ma mdzad cig //*) (NZ)

J'irai chercher *Yid-phrog*. Entre-temps, ma mère, ne vous fatiguez pas.

- །འུ་ཅག་སྐྱ་མམ་རྗེས་སུ་མི་འཛིན་ན། །ཡ་མེད་བྱས་ནས་རང་གི་རྒྱལ་ལྗོངས་ལ། །ཞིས་ཞུས་དེ་ལྟམ་གྱི་གྱི་རྒྱུང་བྱས་ནས་བརྟོན་དེ་རང་གི་རྒྱལ་པར་བཅུ་མས།

(*'U cag bla mas (thugs) rjes su mi 'dzin na / ya med byas nas rang gri rgyag rgyu yin / zhes zhus te lus kyi gri chung shubs nas bton te rang gri rgyag par brisams !!*) (NO)

"Si notre lama ne nous soutient pas, je ferai ce que je n'ai jamais fait, je me poignarderai." Ayant dit cela il tira sa dague de l'étui, et il tenta de se poignarder.

B. COMBINAISONS INDIQUANT LE PRESENT

i. forme présent sans auxiliaire (quand le verbe possède les quatre formes)

- རྩེ། (rnga'o) moissonne   ● སྐྱེག་གོ། (sgrig go) arrange
- འཆང་ངོ། ('chang go) tient   ● འདེབས་སོ། ('debs so) plante

ii. forme présent + PAR / BAR + BYED

- སྐྱབ་པར་བྱེད། (sgrub par byed) réalise
- འདྲིན་པར་བྱེད། ('dren par byed) tire

iii. forme présent + GI + YOD / 'DUG

- གཏོང་གི་ཡོད། (gtong gi yod) envoie   ● བྱིད་གྱི་འདུག། (byed kyi 'dug) fait

iv. forme présent + BZHIN + PA (progressif)

- བྱིད་བཞིན་པ། (byed bzhin pa) en train de faire
- འབྲི་བཞིན་པ། ('bri bzhin pa) en train d'écrire

v. forme présent + PA'I + SGANG + YIN / RED (langue moderne) (progressif)

- བཟོ་བཞིན་པའི་སྐང་ཡིན། (bzo bzhin pa'i sgang yin) je suis en train de fabriquer
- འབྲི་བཞིན་པའི་སྐང་རེད། ('bri bzhin pa'i sgang red) il est en train d'écrire

Exemples

- །ཉ་རི་ཙན་དན་བཟང་པོ་ཡིས། །ལུས་ཀྱི་ཚ་གདུང་སེལ་བར་བྱེད།

(*Ha ri tsan dan bzang po yis / lus kyi tsha gdung sel bar byed !!*) (ChShT)

Le bon bois de santal de Hari calme les douleurs de la fièvre du corps.

- །པད་མའི་མུ་གུས་ཇི་སྐད་སྐྱབ་པར་བྱེད་པའི་ཡང་བདེན་དུ་ཡོད་དེ་རང་གི་ཡིད་ལ་བབས་ནི་སྐྱབ་པར་བྱེད་ལ།

(*Pad ma'i myu gus ji kad smra ba de yang bden du yod de rang gi yid la babs ni sgrub par byed la !!*) (ZhZl)

Pousses de Lotus dit : "Tout ce qu'(il) dit est bien vrai, je suis d'accord, et j'(essaierai) de le réaliser".

- །ངས་ཁོ་ལ་དགའ་ནས་ཕྱིན་ཀྱང་། །ཁོ་ལ་མི་ཕན་པར་མ་ཟད། །དཀའ་ངལ་འཕར་མ་བཟོ་གི་འདུག། །ད་མཐས་གཞན་ཞིག་བཏང་ན་དགའ་བསམས།

(*Ngas kho la dga' nas phyin kyang / kho la mi phan par ma zad / dka' ngal 'phar ma bzo gi 'dug / da thabs gzhan zhig btang na dga' bsams !!*) (YLhGT)

J'y suis allée par amour, mais non seulement je ne (lui) suis d'aucune utilité, mais (en plus) j'augmente ses difficultés. Maintenant je pense qu'il faut utiliser une autre méthode.

- །ཤར་ཕྱོགས་ཀོང་ཡུལ་ལྗོན་པའི་ཤིང་གསེབ་ན། །སྤྱིའུ་ཨ་མ་རེལ་སྤྱིལ་སྤྱུག་ཤེ། །ཡང་ཅལ་ཅན་རྣམས་ལུས་ཀྱི་ཁྲིའི་གར་སྐྱུར། །ཅལ་མེད་རྣམས་ཀྱང་ཁྲིམ་མངར་ཤིང་ཐོག་ཟ།

(Shar phyogs Kong yul ljon pa'i shing gseb na / spre'u a ma re la spral phrug re / yang rtsal can rnams lus kyi zlos gar sgyur / rtsal med rnams kyang zhim mngar shing thog za //) (NO)

Dans les arbres de la forêt de Kongpo, chaque guenon a son petit. Celles qui sont agiles s'amuse à faire des acrobaties, celles qui sont calmes mangent les fruits délicieusement sucrés.

- །ཁྱེའུ་ལོ་བརྒྱལ་པ་རལ་པ་འབྲུལ་ལེ་བ་ཞིག་དུ་སྤྱུལ་ནས་མཚོ་ཁ་དེར་ཐོན་ནས་བསྐོར་བ་ཞིག་བྱེད་ཅ་ན་མཚོའི་ལྗོ་ཤར་གྱི་ཕྱོགས་དེ་ཚོན་པ་ཞིག་གིས་ཀོ་བ་བཏང་ནས་ཉལ་དོལ་འབྲེམས་བཞིན་འདུག།

(Khye'u lo brgyad pa ral pa 'khrul le ba zhig tu sprul nas mtsho kha der thon nas bskor ba zhig byed tsa na mtsho'i lho shar gyi phyogs de rngon pa zhig gis ko ba btang nas nya la dol 'grem bzhin 'dug //) (NZ)

Elle (la *klu-mo*) se transforma en un garçon de huit ans, au chignon joliment arrangé. Elle sortit du lac et au moment où elle en faisait le tour, elle vit (lit.: il y avait) un chasseur conduisant un coracle, en train de déployer un filet à poissons.

- །བྲམ་ཟེ་མ་རྒན་མོ་མགོ་བོ་དུང་ལྷར་དཀར་བ། །མིག་གཡུ་ལྷར་སྟོ་བ། །ཁ་ན་སོ་སུ་དྲིག་ཅམ་ཡང་མེད་པ། །ལུས་མཁར་བ་ལ་བརྟེན་ནས་ལང་དགོས་པ་ཞིག་མ་ནི་འདྲིན་བཞིན་འདུག།

(Bram ze ma rgan mo mgo bo dung ltar dkar ba / mig g.yu ltar sngo ba / kha na so mu-tig tsam yang med pa / lus mkhar ba la brten nas lang dgos pa zhig ma ni 'dren bzhin 'dug //) (GZ)

Il y avait une vieille femme *brahmane*, la tête aussi blanche qu'une conque, les yeux bleu pâle comme la turquoise, la bouche vidée de toutes ses perles, qui avait besoin d'une canne pour se lever. Elle était en train de réciter des *mantras*.

- །ང་ཚོས་སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལུགས་ཀྱི་བོད་གསར་པ་འཇུགས་སྐྱོན་བྱེད་པའི་སྦང་ཡིན།

(Nga tshos spyi tshogs ring lugs kyi Bod gсар pa 'dzugs skrun byed pa'i sgang yin //)

Nous sommes en train d'organiser un nouveau Tibet socialiste !

C. COMBINAISONS INDIQUANT LE PASSE ¹

i. forme passé sans auxiliaire (quand le verbe possède les quatre formes)

- བངས་སོ། (brngas so) moissonna
- བསྐྱོགས་སོ། (bsgrigs so) arrangea
- བཅངས་སོ། (bcangs so) prit
- བཏབ་བོ། (btab bo) planta

ii. forme passé + PAR + BYAS

- བསྐྱུབ་པར་བྱས། (bsgrub par byas) réalisa
- དྲངས་པར་བྱས། (drangs par byas) tira

iii. forme passé du verbe indifférentiatif + PAR + GYUR

- ལྷུབ་པར་བྱས། (grub par gyur) se réalisa
- དགའ་བར་བྱས། (dga' bar gyur) se réjouit

iv. forme passé du verbe + PA + YIN

- བཏང་པ་ཡིན། (btang pa yin) envoya
- བྱས་པ་ཡིན། (byas pa yin) fit

(1) Ces formes passées peuvent également être traduites par des imparfaits et des passés composés.

v. forme passé + YOD / 'DUG

- བཟོས་ཡོད། (bzos yod) j'ai fabriqué ● བཞག་འདུག། (bzhang 'dug) a posé

vi. forme passé + BYUNG / SONG

- ལོ་བྱུང་། (go byung) j'ai compris ● ཕྱིན་སོང་། (phyin song) est parti

Exemples

- །རྩ་ལྷུམ་དང་མེ་རྟོག་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ཆེ་བ་རྣམས་བསྐྱེལ། །རླང་བ་རྣམས་བརྟལ། །རིང་བ་རྣམས་བཅག་ལྷང་བ་རྣམས་མནན། །སྤ་མོ་རྣམས་གྲུལ་ཙམ་ཡང་མེད་པར་བྱས་ནས་འདུག་གོ།

(*rTsa ldum dang me tog thams cad kyang che ba rnams bsnyil / chung ba rnams brtal / ring ba rnams bcag / thung ba rnams mnan / phra mo rnams shul tsam yang med par byas nas 'dug go //*) (TPZl)

Parmi les herbes et les fleurs, les grandes étaient ravagées, les petites aplaties, les longues cassées, les courtes écrasées, les fines entièrement anéanties.

- །དེ་ནས་སྦྱིད་མོས་ཚལ་དུ་དཔུང་གི་ཚོགས་སྐྱེས་ནས། །རྒྱལ་པོ་རྗེ་བྱུང་འོངས་པའི་ཆེ་ཐམས་ཅད་ལོག་ནས་བཟུང་སྟེ། །བསད་པར་བྱས་སོ།

(*De nas skyed mos tshal du dpung gi tshogs sbas nas / rgyal po rdzing bur 'ongs pa'i tshe thams cad log nas bzung ste / bsad par byas so //*) (DDzL)

Ensuite, il cacha les troupes dans le parc, et lorsque le roi vint à l'étang, ils se révoltèrent, et l'ayant attrapé le tuèrent.

- །སྟོབས་ཤིན་དུ་རླང་བའི་ལྷ་ཡིས་མ་ཐེག་པའི་ཁུར་པོ་ཆེན་པོ་གཡོ་ཐབས་ཀྱིས་སང་གའི་གཉའ་ལ་བསྐྱར་བར་བྱས།

(*sTobs shin tu chung ba'i wa yis ma theg pa'i khur po chen po g.yo thabs kyis seng ge'i gnya' la bskur bar byas //*) (GL)

Par des voies rusées (le renard) fit porter sur la nuque du lion une charge énorme, que lui, frêle animal, ne pouvait porter.

- །སློལ་ན་བྱ་བ་ཅུང་ཟད་ཀྱང་། །རྒྱན་དུ་བྲོས་ཀྱིས་བསྐྱབ་པར་བྱ། །བྲུབ་པར་གྱུར་ན་ལྟ་ཅི་སྟོས། །མ་གྲུབ་ན་ཡང་མཛེས་པའི་རྒྱ།

(*Blo ldan bya ba cung zad kyang / rgyun du gros kyis bsgrub par bya / grub par gyur na lta ci smos / ma grub na yang mdzes pa'i rgyu //*) (SLSh)

L'homme intelligent accomplira toute action, même la plus menue, après consultation. (Ainsi), si cette action atteint son but, et même si elle n'aboutit pas, il gardera sa dignité (lit. : cette action sera source de beauté).

- །ཁ་ཅིག་ནི་ངོ་མཚར་ཆེ་བའི་གདམ་པན་རྒྱན་དུ་སྦྱིང་། །འགའ་ཞིག་ནི་མོས་གདུང་གི་མཚི་མས་མགྲིན་པ་བརྒྱུད་པར་བྱས།

(*Kha cig ni ngo mtshar che ba'i gтам phan tshun du gleng / 'ga' zhig ni mos gdung gi mchi mas mgrin pa brnang par gyur //*) (ZhZl)

Certains échangeaient des paroles d'étonnement. D'autres s'étouffaient dans des larmes d'adoration.

- །མཚར་མཚར་གཞིན་གཟགས་པའི་ལང་ཚོ་ལ། །མཛེས་མཛེས་དར་གཙང་གོས་ལེགས་གྲོན་པ་ཡིན།

(*mTshar mtshar gzhon sha chags pa'i lang tsho la / mdzes mdzes dar gtsang gos legs gyon pa yin //*) (NyGB)

J'ai porté de beaux vêtements en soie sur ma chair jeune et fraîche.

- |མདའ་མོ་རྒྱལ་དགོས་བསམ་ནས་འབྲུག་དཀར་གཞུ་མོ་ཉེས་ཡོད། |གར་རྒྱལ་འབེན་ལ་མ་ཕོག་མདའ་གཞུ་དགོས་པ་མི་འདུག།

(*mDa' mo rgyag dgos bsam nas 'khyog dkar gzhu mo nyos yod / gar rgyab 'ben la ma phog mda' gzhu'i dgos pa mi 'dug //*) (NO)

Je pensais qu'il fallait lancer des flèches, et j'avais (donc) acheté un bel arc blanc et cintré. Mais quand je lançais des flèches, quel que fût l'endroit (visé), elles n'atteignaient point leur but. Je n'ai (plus) besoin d'arc ni de flèches !

- |དེ་དུས་གཉེན་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་ནོར་སྤོང་སྣ་རེ་སྣ་གཉེས་བྱིན་འདུག།

(*De dus gnyen rnams kyis kyang nor slong sna re sna gnyis byin 'dug //*) (MN)

Alors les parents nous avaient donné un petit peu des richesses.

- |ཤི་ནས་འབྲལ་བ་ཡོང་བ་མི་སྲི་ཀུན་གྱི་སྲོལ་ཡིན། |མ་ཤི་གསོན་བྲལ་ཡོང་བ་མ་བྱ་གཉེས་ལ་བྱུང་སོང་།

(*Shi nas 'bral ba yong ba mi spyi kun gyi srol yin / ma shi gson bral yong ba ma bu gnyis la byung song //*) (NZ)

Etre séparé par la mort, c'est le lot de tout homme. Etre séparé avant la mort, cela nous est arrivé à nous, mère et fils.

- |ངས་ཀྱང་སྤྲ་མས་གནང་བ་གོས་དེ་གྲོན་ནས་ཁོ་རྣམས་གྲོ་ལམ་གཅིག་གི་བར་བསྐྱལ། ||པམས་བདེ་བྱས་ནས་ཁོང་ཚོ་ཡུལ་དུ་ལོག་སོང་།

(*Ngas kyang bla mas gnang ba gos de gyon nas kho rnams gro lam gcig gi bar bskyal / khams bde byas nas khong tsho yul du log song //*) (MN)

Moi aussi, j'ai mis la robe que le maître m'a offerte et je les ai accompagnés une demi-journée. Ayant fait les adieux, ils sont rentrés chez eux.

- |འཚོ་བ་དགོན་བའི་ཕ་གན་སྤོང་བ་ལ་སོང་བས། |དེ་བྱུང་ང་ཡིས་བསྐྱེགས་པས་ཡུལ་ཕྱོགས་འདྲིར་སླེབས་བྱུང་།

(*Tsho ba dkon ba'i pha rgan slong ba la song bas / de shul nga yis bsnyegs pas yul phyogs 'dir slebs byung //*) (NZ)

Comme mon vieux père manquait de vivres il est parti mendier, et en le suivant je suis arrivé dans ce pays.

D. LES COMBINAISONS INDIQUANT LE JUSSIF

སྐུལ་ཚིག་སྲོར་ཚུལ། (*skul tshig sbyor tshul*)

En général, les verbes volitifs admettent un impératif affirmatif et négatif. Il faut marquer le verbe avec une particule jussive (lit. : invitant à faire l'action). En ce qui concerne les verbes non-volitifs, ils n'admettent pas d'impératif. Seule la formation d'optatif (indiquant un souhait) est possible. Il y a six types de formation.

Jussif : སྐུལ་བའི་ཚིག། (*skul ba'i tshig*)

i. forme impérative sans auxiliaire (quand le verbe possède les quatre formes)

- འྲོས། (*rngos*)   fris   ● སྐྱིགས། (*sgrigs*)   arrange
- ཐོབ། (*thob*)   plante   ● ཚོངས། (*chongs*)   saute

ii. forme impérative + SHIG (ZHIG / CIG)

- སྐྱབ་ཤིག། (*sgrubs shig*)   réalise   ● ཤོད་ཅིག། (*shod cig*)   parle

- རྫོང་ས་ཤིག། (drongs shig) tire
- མུར་ཞིག། (mur zhig) mâche

iii. forme impérative + DANG

- སྐྱུགས་དང་། (sgugs dang) attends
- ཤེབས་དང་། (phebs dang) venez
- འཇུངས་དང་། ('thungs dang) bois
- སྐྱེལ་དང་། (sbol dang) remue

Jussif avec négation : དགག་སྐྱ་སྐྱེལ་ཚིག། (dgag sgra skul tshig)

iv. négation MA + forme présent + particule jussive (SHIG / DANG)

- མ་སྐྱེལ་ཞིག་(དང་།) (ma sgul zhig (dang) ne bouge pas
- མ་གཅོད་ཅིག་(དང་།) (ma gcod cig (dang)) ne coupe pas
- མ་དགོངས་ཤིག་(དང་།) (ma dgongs shig (dang)) n'y pensez pas

Invitation polie : ཞུ་གསོལ་གྱི་ཚིག། (zhu gsol gyi tshig)

v. forme présent + oblique + GSOL (prier)

- བསྟན་དུ་གསོལ། (bstan du gsol) Je vous prie de me montrer
- དགོངས་སུ་གསོལ། (dgongs su gsol) Je vous prie d'y penser

Optatif : སྐྱོན་པའི་ཚིག། (smon pa'i tshig)

vi. verbe non-volitif + PAR / BAR + GYUR + CIG

- འགྲུབ་པར་གྱུར་ཅིག། ('grub par gyur cig /) Puisse cela se réaliser !
- རྒྱལ་བར་གྱུར་ཅིག། (rgyal bar gyur cig /) Puisse (-t-il) obtenir la victoire!
- མཐོང་བར་གྱུར་ཅིག། (mthong bar gyur cig /) Puisse-t-il voir!

vii. verbe non-volitif + PAR / BAR + SHOG

- འགྲུབ་པར་ཤོག། ('grub par shog /) Que cela se réalise!
- འཐོབ་པར་ཤོག། ('thob par shog /) Puisse (-t-il /) obtenir!

Exemples

- བྲིགས་ལྡན་ངའོ་སྐྱམ་པའི་བུ་མོ་གཉེས། །གསེར་སྐྱན་དར་ཅིག་གན་མོང་ལ་གསོན།

(Dregs ldan nga'o snyam pa'i bu mo gnyis / gser snyan dar cig rgan mo nga la gson //) (NyGB)

Vous deux, jeunes filles égoïstes et orgueilleuses, tendez vos oreilles dorées un instant, vers moi la vieille femme.

- བྱ་མོས་མྱོང་བའི་སྐྱུག་བསྐལ་འདི་ལྟ་བུ། །སེམས་ཅན་གཞན་གྱིས་མྱོང་བར་མ་གྱུར་ཅིག། །གཙུག་གུན་བཞེས་ནས་རྡོ་པའི་ལག་དུ་གནོང་། །བྱ་མོ་ཞགས་པས་བཅིངས་པ་སྐྱུར་དུ་ཐོངས། །ཡིད་སྐྱོགས་སྐྱོག་ལ་བབས་པའི་ཉེན་ལས་ཁྲོལ། །ཞེས་གསུངས།

(Bu mos myong ba'i sdug bsngal 'di lta bu / sems can gzhan gyis myong bar ma gyur cig / gtsug rgyan bzhes nas rgon pa'i lag tu gnong / bu mo zhags pas bcings pa myur du thongs / Yid phrog srog la babs pa'i nyen las khrol / zhes gsungs //) (NZ)

"La souffrance que la fille a subie est telle que je souhaite pour les autres êtres qu'ils ne la subissent pas. Prends la couronne et remets-la dans les mains du mendiant. Délie vite la fille de ses entraves. Sauve Yid-'phrogs du danger de mort !" dit-il.

- །མོས་དར་གོས་གམ་བུ་ལྷ་བཅེགས་སྤེང་ན་རྩི་མ་ལྷམ་མི་བ་ཅིག་གོན་ཡོད་པས། །དེའི་གོང་བ་ནས་མདའི་
ལྷོང་གིས་བརྐང་ལ་འཐེན་ཅིག་ཟེར་ཟླ།

(Mos dar gos sham bu lnga brtsegs steng na dri ma lcam me ba cig gon yod pas / de'i gong ba nas mda' i ltong gis bzung la 'then cig zer ro //) (GSM)

Comme elle porte un vêtement par-dessus sa robe aux cinq couches superposées, saisis-la par le col avec l'encoche de la flèche et tire-la ! ¹

- །ང་ཡི་རྩིན་ཅན་བཤན་པ་གན་གཞོན་དང་། །ཉ་པ་གན་བཞོན་གཉིས་པོ་ཚུར་ཉོན་དང་།

(Nga yi drin can bshan pa rgan gzhon dang / nya pa rgan gzhon gnyis po tshur nyon dang //) (GZ)

Ecoutez-moi mes gentils bouchers, le vieux et le jeune ! Ecoutez-moi les deux pêcheurs, le vieux et le jeune !

- །རྒྱལ་པོས་ཐལ་མོ་སྤྱར་རྟེ། །ཅི་དང་ཅི་འདོད་པ་སློམ་གྱིག་དང་། །སློན་པ་ཁྱོད་ལ་མི་ཕངས་པ་ཐམས་ཅད་
འབྲུལ་ལོ། །ཞིས་སྤྲུལ།

(rGyal pos thal mo sbyar te / ci dang ci 'dod pa smos shig dang / sTon pa khyod la mi phangs pa thams cad 'bul lo / zhes smras //) (DDzL)

Le roi joint les paumes de ses mains et dit : "Exprimez tous vos désirs ! Pour vous, maître, je donne tout, sans réserve !"

- །སྤྲུལ་གྱི་མཚོག་གུར་མིང་སྤིང་བྱིད་གཉིས་པོ། །མི་རྟོག་ལྷམ་རར་ཅེད་མོར་མ་བྱོན་ཞིག། །གལ་ཏེ་ཉ་ཅང་
བདུད་མོས་མཐོང་སོང་ན་བཞོང་དང་མི་བཞོང་གི་ཚོམ་མི་འདུག་པས།

(Sras kyi mchog gyur ming sring khyed gnyis po / me tog ldum rar rtsed mor ma byon zhig / gal te lla kang bdud mos mthong song na bkrong dang mi bkrong the tshom mi 'dug pas //) (GZ)

Vous deux frère et soeur, mes enfants excellents, ne vous aventurez pas à jouer dans le jardin fleuri. Si la dédémone *Ha-cang* vous aperçoit, elle vous tuera, c'est certain !

- །དེ་སྤིང་ཇེ་ཆེན་པོ་སྤྲུལ་རྟེ། །ཁྱོད་ལྟ་བུ་དང་འཇིགས་པར་མ་བྱེད་ཅིག། །ཁྱོད་ལ་གཉེན་གྱི་བྱ་བ་གང་ཡིན་
ཐམས་ཅད་ངས་བྱུངོ།

(De snying rje chen po skyes te / khyod mya ngan dang 'jigs par ma byed cig / khyod la gnyen gyi bya ba gang yin thams cad ngas bya'o //) (GLSh)

Une grande compassion naquit en lui. N'ayez pas peur, ne soyez pas dans la détresse ! Je m'occuperai de tout ce que vous voudrez en ce qui concerne votre famille.

- །གངས་སེང་དཀར་མོ་གཡུ་རལ་རྒྱས་པ་ཁྱོད། །གངས་རི་དཀར་པོ་ལ་མ་ཆགས་གྱིག། །ང་ལས་ལྷག་
པའི་གངས་དཀར་ཏེ་སེ་ཡོད། །གངས་རི་དེ་ཉི་མས་ལྷས་ཉོན་འདུག།

(Gangs seng dkar mo g.yu ral rgyas pa khyod / gangs ri dkar po nga la ma chags shig / nga las lhag pa'i gangs dkar Ti se yod / gangs ri nga ni nyi mas zhu nyen 'dug //) (NO)

Toi le lion blanc des neiges, à l'épaisse crinière turquoise ! Ne t'attache pas à moi la blanche montagne ! Il y a une montagne encore plus blanche que moi, le Kailash ! Moi la montagne neigeuse, je risque de fondre au soleil !

- །རྩོན་པས་མི་གསང་ཁྱོད་ལ་བྲང་པོར་ལྷ། །ཁྱོད་ཀྱིས་ལིགས་ཉིས་སྤང་དོར་བསྐྱེན་དུ་གསོལ།

(rNgon pas mi gsang khyod la drang por zhu / Khyod kyis legs nyes blang dor bstan du gsol //) (NZ)

Moi, le chasseur, je ne vous cache rien ! Je vous parle franchement ! Je vous prie de me montrer le bien et le mal, ce qu'il faut rejeter et ce qu'il faut accepter.

(1) Il s'agit ici d'un rituel de mariage.

● །ཀྱེ་མ་ཀྱེ་རུད་ཡུམ་ཁྱེད་གང་དུ་བཞུགས། །བདག་གི་ངང་རྩལ་འདི་ལ་གཟེགས་སུ་གསོལ།
(*Kye ma kye hud yum khyod gang du bzhugs / bdag gi ngang tshul 'di la gzigs su gsol !!*)

Hélas, Ô mère, où êtes-vous ? Regardez, dans quel état je me trouve !

● །རིགས་བཞིའི་མཁའ་འགྲོ་འབྲོག་ཐག་ཉེ། །སྙིང་ཐག་མ་རིང་ཁྲོ་མོ་ལུམ། །ཚོགས་ཟག་མེད་དགའ་སྟོན་
འགྱེད་དུ་གསོལ།

(*Rigs bzhi'i mkha' 'gro 'bod thag nye / snying thag ma ring khro mo lcam / tshogs zag med dga' ston 'gyed du gsol !!*) (texte rituel)

Ô *dākinī* des Quatre Familles, vous êtes assez proches pour qu'on vous appelle ! Vous n'êtes pas loin du cœur, Ô dames courroucées ! Je vous prie (de venir) vous réjouir à la fête des offrandes pures !

● །དབུས་ཀྱི་རི་རྒྱལ་ལྷན་པོ། །མ་འགྱུར་བརྟན་པར་བཞུགས་དང་། །ཉི་མ་ལྷ་བའི་བསྐོར་ཕྱོགས། །ཉེ་རྩོད་
བསམ་པ་མི་འདུག།

(*dBus kyi ri rgyal lhun po / ma 'gyur brian par bzhugs dang / nyi ma zla ba'i bskor phyogs / nor yong bsam pa mi 'dug !!*) (DL6)

Restez ferme, Sumeru, montagne impassible au centre ! Ni le soleil ni la lune ne se laisseront distraire de leur cycle !

● །ད་རེས་ལྷ་དམག་པར་འགྲོ་འདི། །དབང་མགོ་རྟོག་པས་ཚཱ་པར་ཤོག། །ཉེ་རྩོད་ས་ཁྲོ་མོ་འབེབས་པར་
ཤོག །ཡི་ཤེས་མཁའ་འགྲོ་སྡེ་ལྷ་མས། །གཞིས་བྱེས་བསམ་དོན་འགྲུབ་པར་ཤོག། །བཀྲ་ཤིས་ནམ་མཁའ་
གང་བར་ཤོག། །སྟོན་ལམ་ས་གཞི་ཁྱབ་པར་ཤོག།

(*Da res lha dmag phar 'gro 'di / dgra mgo rdog pas non par shog / nor rdzongs khra mo 'bebs par shog / ye shes mkha' 'gro sde lnga mas/ gzhis byes bsam don 'grub par shog / bkra shis nam mkha' gang bar shog / smon lam sa gzhi khyab par shog !!*) (Gesar)

Cette armée glorieuse, partie toute à l'heure (à la guerre), qu'elle écrase la tête de l'ennemi sous la botte ! Qu'elle prenne la Forteresse Bariolée de la Richesse ! Que son dessein se réalise avec l'aide des Cinq *dākinī* de sagesse, (sur le champ de bataille) comme chez nous ! Que les bons augures remplissent le ciel ! Que la prière recouvre la terre !

● །འགྲོ་བ་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ངན་འགྲོའི་སྐྱབ་བཤལ་དང་བྲལ་ནས། །བདེ་བ་དང་ལྷན་པར་གྱུར་ཅིག།
(*'Gro ba sems can thams cad ngan 'gro'i sdug bsngal dang bral nas / bde ba dang ldan par gyur cig !!*) (GZ) Que tous les êtres puissent éviter la souffrance des enfers et obtenir le bonheur!

● །འོད་འབངས་ཐམས་ཅད་བདེ་སྐྱིད་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་དང་ལྷན་པར་གྱུར་ཅིག། །དེ་ཁོ་ན་འགྲུབ་པར་གྱུར་
ཅིག།

(*Bod 'bangs thams cad bde skyid phun sum tshogs pa dang ldan par gyur cig / De kho na 'grub par gyur cig !!*) (KhG)

Que tout le peuple tibétain obtienne le bonheur parfait ! Qu'il n'obtienne rien que cela !